

Олег Ільків*

Rivne, Ukraine

Забезпечувальні речові права: юридична природа, функції, види

Забезпечувальні речові права: юридична природа, функції, види

Анотація: Статтю присвячено дослідженню забезпечувальних речових прав щодо гарантування виконання зобов'язань. Проаналізовано інститут забезпечувальних прав, його регулювання за чинним законодавством України та деяких інших країн. Визначено правову природу та специфічні ознаки, з'ясовано функціональне навантаження способів забезпечення виконання зобов'язань та здійснено характеристику зобов'язально-правових та речово-правових видів забезпечення. Речові забезпечувальні засоби обтяжують право власності боржника, наслідком чого виникає «право слідування», яке полягає в супроводі обтяження на річ у разі її переходу до інших власників.

Здійснено характеристику елементів зобов'язально-правовідношення. Досліджено підстави виникнення права на задоволення кредитором майнових вимог з предмету речового забезпечення. Цивільний оборот вимагає ефективної системи забезпечувальних заходів зобов'язально-правового і речово-правового характеру, що зумовлено потребою наявності правових засобів, спрямованих на належне виконання сторонами своїх договірних зобов'язань. Поряд із зобов'язальними важливе місце посідають речові види забезпечення дого-

вірних зобов'язань, основною метою яких є створення у кредитора впевненості в задоволенні своїх майнових інтересів у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання контрагентом.

Проведено аналіз та коротку характеристику видів забезпечувальних речових прав. Застава або іпотека може виникати на підставі договору, закону чи рішення суду. Задоволення вимог кредитора із заставленого майна може здійснюватися кількома способами: звернення стягнення на заставлене майно шляхом його реалізації або переходу права власності на заставлене майно в разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою.

Розглянуто право притримання, яке реалізується через стимулювання боржника до виконання зобов'язання шляхом правомірного володіння річчю кредитором до моменту належного виконання обов'язку боржником. Право притримання як вид забезпечення належного виконання зобов'язання належить до положень, що регулюють виконання деяких договорів, зокрема підрядного типу, надання послуг, комісії тощо.

Забезпечувальні речові права виникають до порушення зобов'язання і узалежені від належного виконання договірних зобов'язань. Речове забезпечення надає кредиторіві право отримати майнове задоволен-

* Олег Ільків [Oleh Ilkiv] – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука, м. Рівне [Academician Stepan Demyanchuk International University of Economics and Humanities]; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0659-1855>; e-mail: olihor@ukr.net.

ня з предмету забезпечення в разі невиконання зобов'язання з вини боржника.

Сформульовано теоретичні висновки з досліджених питань, спрямовані на вдосконалення регулювання забезпечувальних прав у цивільному законодавстві України.

Ключові слова: забезпечувальні права, речові права, виконання зобов'язань, застава, притримання, право слідування.

Security Proprietary Rights: Legal Nature, Functions, Types

Abstract: The article is devoted to the study of security proprietary rights to ensure the fulfillment of engagements. The institute of security rights, its regulation under the current legislation of Ukraine and individual countries is analyzed. The legal nature and specific features are determined, the functional load of the methods of ensuring the fulfillment of engagements is clarified and the characteristics of the engagement-legal and real-legal types of security are characterized.

Material security encumbrances on the debtor's property rights, resulting in the „right of succession”, which is to accompany the encumbrance on the thing in the event of its transfer to other owners. The elements of the binding legal relationship are described. Civil turnover requires an effective system of precautionary measures of both binding and substantive nature, due to the need for legal remedies aimed at the proper performance of the parties to their contractual engagements. Along with the engagements, an important place is occupied by the material types of securing contractual engagements, where their main purpose is

to give the creditor confidence in the satisfaction of their property interests in case of non-performance or improper performance of engagement by the counterparty.

The grounds for the right of the creditor to satisfy property claims on the subject of material security are investigated. A pledge or mortgage may arise on the basis of a contract, law or court decision. The creditor's claims on the mortgaged property can be satisfied in several ways: foreclosure on the mortgaged property through its sale or transfer of ownership of the mortgaged property in case of default by the debtor of the engagement secured by the pledge.

The right of retention is considered, which is realized through the incentive of the debtor to fulfill the engagement by lawful possession of the thing by the creditor until the proper performance of the engagement by the debtor. The right of retention as a form of ensuring the proper performance of an engagement is included in the provisions governing the performance of certain contracts, including contract type, provision of services, commissions, etc.

Security rights arise before the breach of the engagement and depend on the proper performance of the contractual engagement. The collateral gives the creditor the right to receive property satisfaction from the subject of collateral in case of non-performance of the engagement due to the debtor's fault.

The analysis and brief description of the types of security property rights is carried out. Theoretical conclusions on the researched questions directed on improvement of regulation of the security rights in the civil legislation of Ukraine are formulated.

Keywords: security rights, property rights, fulfillment of engagement, pledge, retention, right of succession.

1. Вступ

Вибір теми дослідження зумовлений насамперед тим, що вдосконалення системи забезпечувальних прав у нинішній період утвердження України як правової держави серед європейських країн є надзвичайно актуальним. Забезпечення виконання зобов'язань може розглядатися через призму правових умов і механізмів, які спонукатимуть боржника до належного виконання зобов'язань. А тому в цивільному праві під забезпеченням виконання зобов'язань потрібно розуміти правовідносини, спрямовані на стимулювання боржника до точного і неухильного виконання основного зобов'язання і запобігання майбутнім негативним

наслідкам від можливого його порушення. Крім того, при регулюванні цього виду правовідносин досить цікавим є досвід країн із вже сформованою правовою базою щодо регулювання забезпечувальних прав, застосування якого в нашій правовій системі має позитивне підґрунтя. Процес вдосконалення інституту речового права в Україні відбувається в умовах європеїзації та рекодифікації цивільного законодавства із впровадженням правових норм, які забезпечують застосування речових прав відповідно до прийнятих для національного права європейських стандартів і практик. Визначальною складовою юридичної безпеки угод є забезпечення їхнього виконання. Передумовою безпеки правопорядку є ефективна

система забезпечувальних прав, яка відповідає вимогам сучасного і гнучкого спонукання до виконання зобов'язань із дотриманням балансу протилежних інтересів учасників цих відносин. А тому розвинений цивільний оборот не можливий без наявності ефективної системи забезпечення виконання зобов'язань, оскільки надійність виконання сторонами зобов'язань з правочинів підтримується переважно механізмами забезпечення і припинення зобов'язань, що й характеризує постійну актуальність цієї тематики. Слід зауважити, що інститут забезпечувальних прав вивчали відомі фахівці А. Вишневський, І. Пучкова, Г.Ф. Шершеневич, Р.А. Майданик, І.В. Спасибо-Фатеева, Г.В. Буюджи, К.Г. Некіт, та інші.

Постановка завдання. Метою статті є розкрити зміст забезпечувальних речових прав та підстав їх реалізації.

2. Виклад основного матеріалу

У книзі п'ятій «Зобов'язальне право» Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) (Tsyvilnyi kodeks Ukrainy, 2003) законодавець виокремлює главу, присвячену забезпеченню належного виконання зобов'язань. Передбачені в ЦК України види забезпечень спрямовані на стимулювання боржника до виконання договірних зобов'язань відповідно до умов договору та положень законодавства.

Аналіз видів забезпечення, встановлених ЦК України, дає можливість дійти висновку про їх диференціацію на зобов'язально-правові, речово-правові та зі змішаною правовою природою, в якій поєднуються речові та зобов'язальні види забезпечення. Дотримання договірної дисципліни має важливе значення для цивільного обороту. Забезпечувальні засоби стимулюють боржника до належного виконання зобов'язання шляхом настання для нього негативних майнових наслідків у разі невиконання або неналежного виконання свого обов'язку.

Традиційно у вітчизняному (українському) цивільному праві інститут забезпечувальних прав зараховують до зобов'язань. Однак аналіз об'єктів забезпечувальних засобів та правові наслідки їхнього застосування спонукають до виявлення

ознак речових відносин. Забезпечення зобов'язань в ЦК України є стимулювальним правовим засобом виконання договірних зобов'язань. В основі стимулювальної функції забезпечувальних засобів лежать негативні наслідки для сторони, яка порушила зобов'язання за договором. Це зумовлено вимогами цивільного обороту, який не є можливий без ефективного механізму забезпечення належного виконання зобов'язань.

У такому разі захист інтересів кредитора в зобов'язальному правовідношенні здійснюється в рамках забезпечувального правовідношення, змістом якого кредиторів надано право усунути негативні наслідки невиконання чи неналежного виконання зобов'язання контрагентом шляхом пом'якшення негативних майнових наслідків або їх недопущення. Отже, забезпечувальні заходи виконують дві функції: стимулювальну та компенсаційну.

Стимулювальна спонукає боржника до належного виконання зобов'язання. Забезпечувальна створює передумови для недопущення або пом'якшення негативних майнових наслідків для кредитора, спричинених невиконанням або неналежним виконанням боржником своїх обов'язків. Отож до основних зобов'язальних відносин долучаються охоронно-забезпечувальні, спрямовані на задоволення вимог кредитора з майна боржника. Забезпечувальні права мають акцесорний характер, що полягає в їхній залежності від існування основного обов'язку боржника, встановленого змістом зобов'язального правовідношення. Тому забезпечувальні зобов'язання не можуть існувати самостійно без основного, яке вони забезпечують, за винятком гарантії, яка має самостійний характер. В забезпечувальних відносинах зобов'язального типу метою є стимулювати боржника до належного виконання зобов'язання під впливом негативних для нього майнових наслідків. Речовий аспект, маючи таку ж мету, більший акцент робить на майновому еквіваленті забезпечення порушених прав кредитора.

Тому можна розрізняти зобов'язальні заходи забезпечення та речові. Якщо зобов'язально-правові засоби забезпечення спрямовані на стимулювання боржника до належного виконання зобов'язання, то речові мають на меті не допустити майнових втрат кредитора в разі невиконання чи неналежно-

го виконання боржником свого обов'язку. У цьому виявляється сутність забезпечувальних прав. Забезпечення виконання зобов'язання має на меті охорону інтересів кредитора на випадок порушення зобов'язання. З цим пов'язані особливості його охоронної функції, спрямованої на стимулювання боржника до виконання своїх обов'язків.

Охоронна функція забезпечення прав кредитора полягає в можливості отримати матеріальну компенсацію з майна боржника. Однак при цьому слід розрізняти зобов'язальні та речові за своєю правовою природою правові засоби забезпечення. Зобов'язальні у вигляді неустойки (штрафу чи пені), завдатку не завжди в повному обсязі можуть задовольнити майнові втрати кредитора, на відміну від поруки та гарантії.

При цьому кредитор не позбавлений права захистити свої інтереси шляхом відшкодування збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання. Порука і гарантія дають кредиторів зможу отримати задоволення своїх майнових вимог у разі невиконання боржником своїх обов'язків. Зобов'язальні забезпечувальні засоби не завжди виконують функцію повної компенсації майнових втрат кредитора, завданих невиконанням чи неналежним виконанням зобов'язання. Завдаток і неустойка пом'якшують негативні майнові наслідки для кредитора, але не завжди відповідають їхньому обсягу.

Натомість речові забезпечувальні засоби дають можливість задовольнити майнові втрати, завдані невиконанням або неналежним виконанням обов'язків учасником правовідносин. Власне спрямованість речових забезпечувальних засобів передбачає можливість отримати задоволення з майна боржника або третьої особи у випадках, передбачених договором або законом.

Відшкодування збитків теж має на меті здійснення відновлювально-компенсаційної функції кредитора. Однак належить до заходів цивільно-правової відповідальності, а не до забезпечувальних засобів. Особливість забезпечувальних засобів полягає в стимулюванні боржника до належного виконання зобов'язання та можливості отримати матеріальну компенсацію з його майна.

Забезпечення виконання зобов'язань стосується захисту інтересів кредитора в разі порушення умов виконання договірних зобов'язань. До

виконання зобов'язання застосовують вимоги, передбачені законом, договором або звичаями та вимогами, які звичайно ставляться. Тобто належне виконання полягає в дотриманні певних об'єктивних та суб'єктивних факторів, що дає змогу констатувати належність виконання.

Забезпечувальні чинники мають акцесорний характер і є похідними від основного зобов'язання. При цьому забезпечувальні засоби мають різну правову природу. Одні з них є зобов'язальними чинниками, інші – об'єктами речових забезпечувальних відносин.

Забезпечувальні засоби можна розглядати як способи захисту прав та інтересів кредиторів. У речових забезпечувальних відносинах це здійснюється за рахунок об'єкта – певної речі (майна), на які можна звернути стягнення за вимогами кредиторів або задоволення їхніх вимог шляхом передання речі (майна) у їхню власність. Тому види забезпечення зобов'язань в літературі зараховують до акцесорних. На думку А. Р. Чанишевої, додаткові (акцесорні) зобов'язання слугують засобами забезпечення основних, допоміжних і додаткових зобов'язань. Авторка вважає, що додаткові зобов'язання відшкодування збитків виникають внаслідок порушення основних, допоміжних, а інколи й додаткових зобов'язань. Зобов'язання відшкодування збитків є додатковими простими зобов'язаннями. Самостійними такі зобов'язання бути не можуть. На роль основних зобов'язань відшкодування збитків також претендувати не можуть (Chanysheva, 2018, p. 27).

Зобов'язання з відшкодування збитків як охоронне правовідношення виникає з факту порушення суб'єктивного цивільного права. Речове забезпечення також застосовують у разі невиконання зобов'язання. Як у випадку збитків, речове забезпечення має місце за наявності майнових втрат управненої особи.

Забезпечувальні речові права не лише стимулюють боржника до виконання обов'язку, але й створюють матеріальні передумови для відновлення майнового стану. Особливістю речового забезпечення є те, що зазначені відносини виникають в рамках регулятивного правовідношення як акцесорне зобов'язання.

У разі належного виконання основного зобов'язання речове забезпечення припиняється. Право

на звернення стягнення на предмет, наприклад, застави виникає в разі порушення основного зобов'язання. Юридичний факт порушення зобов'язання боржником має наслідком застосування звернення стягнення на об'єкт забезпечувальних відносин. Тому можна вести мову про юридичний склад як підставу виникнення права на задоволення кредитором майнових вимог із предмету речового забезпечення.

Спочатку в рамках регулятивного правовідношення виникає акцесорне забезпечувальне правовідношення на підставі договору або закону. У разі порушення регулятивного правовідношення в кредитора виникає право на задоволення майнових втрат із майна боржника. Забезпечувальне правовідношення існує на випадок порушення з боку боржника і підлягає застосуванню в разі порушення основного зобов'язання. Відповідно йдеться про юридичний склад, за наявності якого право забезпечення може бути реалізовано.

Види забезпечувальних прав передбачені ЦК України в книзі «Зобов'язальне право». Згідно зі ст. 546 ЦК України виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, завдатком, заставою, притриманням. Новим видом забезпечення є довірча власність.

Неустойка, завдаток, гарантія, порука є зобов'язальними за своєю правовою природою видами забезпечення. Не змінює їхньої правової природи те, що предметом неустойки або завдатку, крім грошей, можуть бути й речі. За таких обставин не йдеться про речове право, а про перехід права власності на річ у разі порушення зобов'язання від боржника до кредитора як санкції (у разі порушення зобов'язання).

Забезпечувальні речові права виконують функцію задоволення майнових інтересів кредитора, якщо внаслідок невиконання зобов'язань боржником виникають негативні матеріальні наслідки в управненої особи. Забезпечення інтересів кредитора в цивільному та господарському обороті може здійснюватися зобов'язальними засобами. Тому забезпечувальні способи стимулювання належного виконання зобов'язань можуть мати зобов'язальну та речову правову природу.

Критеріями класифікації є характер самих забезпечувальних прав і спосіб забезпечення. Зобов'язальні забезпечувальні права базують-

ся на особистому зобов'язку боржника (у формі неустойки (штрафу, пені), поруки, гарантії, завдатку) здійснити відповідні дії, які полягають у негативних майнових наслідках для боржника в разі невиконання ним зобов'язання. Неустойка (штраф, пеня) водночас належать до спеціальної форми цивільної відповідальності, яка полягає в покладенні на порушника додаткового до вже наявного зобов'язку.

Речові забезпечувальні засоби обтяжують право власності боржника. Наслідком є «право слідування», яке полягає в супроводі обтяження на річ у разі її переходу до інших власників. Негативним наслідком для боржника є звернення стягнення на річ у разі невиконання або неналежного виконання ним свого зобов'язку. Отже, у разі невиконання своїх зобов'язань в цивільному обороті боржник ризикує втратити право власності на певний об'єкт. Речові забезпечувальні права можуть виникати на підставі договору (наприклад, іпотеки) і бути основним засобом забезпечення. Водночас, речові забезпечувальні засоби можуть бути додатковим речовим способом забезпечення виконання зобов'язань з передачі майна у власність. Так, згідно з ч. 1 ст. 735 ЦК України у разі передання під виплату ренти земельної ділянки або іншого нерухомого майна одержувач ренти набуває право застави на це майно. Відповідно, крім відносин з передання майна у власність, виникають похідні забезпечувальні відносини у вигляді застави. Правовій системі України в цілому характерне забезпечення прав, але слід відокремлювати поняття забезпечувальні «механізми» та «заходи». Для забезпечення прав громадян в Україні створено систему судочинства, в якій важливу роль відіграють процесуальні засоби забезпечення. Тому, на думку О. Ю. Одосій, доцільно виділяти поняття «забезпечувальні механізми» з ширшим значенням цього терміна, суть якого полягає в тому, що права та інтереси особи будуть охоронятися, врегульовуватися, захищатися і відновлюватися спеціально уповноваженими державою особами відповідно до встановлених у законодавстві процедур (Odosii, 2018, p. 8).

Речові забезпечувальні права мають матеріально-правову природу, виникають із договорів та положень закону, хоча їх реалізація може здійснюватися із дотриманням процесуальних норм.

Право на задоволення майнових вимог кредитора безпосередньо пов'язано із речовим правом на конкретні об'єкти матеріального світу.

Здійснення прав кредитора на задоволення майнових вимог реалізується або шляхом одержання компенсації з вартості речі, з якою пов'язуються речові забезпечувальні права, або через перехід права власності на цю річ до кредитора. Власне передача права власності на річ, яку встановлено законом або договором, відповідає суті речового забезпечення. Перехід права власності до кредитора в рамках забезпечувального правовідношення має на меті створити передумови для компенсації його майнових втрат.

Цивільний оборот вимагає ефективної системи забезпечувальних заходів і зобов'язально-правового, і речово-правового характеру. Це зумовлено потребою наявності правових засобів, спрямованих на належне виконання сторонами своїх договірних зобов'язань. Поряд із зобов'язальними важливе місце посідають речові види забезпечення договірних зобов'язань. Основною їхньою метою є створення у кредитора впевненості в задоволенні своїх майнових інтересів у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання контрагентом. Серед речових забезпечувальних прав важливе місце посідають заставні права. ЦК України містить узагальнювальне визначення поняття застави. Згідно зі ст. 572 ЦК України кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Спеціальними Законами України «Про заставу» і «Про іпотеку» залежно від предмету застави здійснюється диференціація іпотечних та заставних відносин. Спільною ознакою між ними є передбачена законом можливість кредитора – заставодержателя (іпотекодержателя) отримати задоволення майнових вимог із заставленого майна.

Застава або іпотека може виникати на підставі договору, закону або рішення суду. Договір є найбільш поширеною підставою виникнення заставних (іпотечних) відносин. Задоволення вимог кредитора із заставленого майна може здійсню-

ватися кількома способами: звернення стягнення на заставлене майно шляхом його реалізації або переходу права власності на заставлене майно в разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою. Договір як підстава виникнення заставних відносин не впливає на речову природу останніх. Предметом застави є певне майно, з якого в разі невиконання боржником своїх зобов'язань кредитор отримує можливість задовольнити свої вимоги.

Водночас, у вітчизняній правовій доктрині суть застави розглядали крізь призму правової природи зобов'язальних відносин, речових прав та змішаної природи, яка поєднує зобов'язальні та речові чинники. Деякі науковці обґрунтовують зобов'язально-правову природу заставних відносин та вважають, що договором може бути передбачено заставу речей і майнових прав, котрі суб'єкт придбає в майбутньому. Тобто предметом заставних відносин можуть бути речі, які в матеріальному світі не існують. Але це не впливає на речовий характер відносин, адже майнові права пов'язані з конкретними об'єктами речових відносин. Ця сентенція лежить в основі позиції І. Й. Пучковської, яка заставу зараховує до майнових (речових) видів забезпечення виконання зобов'язань. Договором або законом визначено певне майно, на яке кредитор має право звернути стягнення на задоволення своєї вимоги в разі порушення зобов'язання. Зокрема, застава надає кредиторіві право задовольнити свою вимогу за рахунок заставленого майна, а притримання – за рахунок притриманої речі шляхом здійснення власних дій, а не шляхом пред'явлення вимоги до боржника (Puchkovska, 2018, p. 42).

Водночас існують спроби розглядати правову природу заставних відносин у взаємозв'язку зобов'язальних та речових характеристик. Зокрема, О. А. Загорулько підкреслює, що не можна стверджувати про єдину правову природу застави. Тому він виокремлює дві групи застав: застава, що має речовий характер (заклад рухомих речей, іпотека), та застава, що має зобов'язальний характер (застава прав на товари в обороті або в переробці) (Zahorulko, 1997, p. 11).

Натомість С. В. Нижний стверджує, що правова природа застави майнових прав повинна визначатися як речово-правовий спосіб забезпечення ви-

конання зобов'язань, оскільки саме такий спосіб найбільш повно враховує і зобов'язальну, і правову природу цього інституту (Nyzhnyi, 2007, p. 12).

Однак більшість науковців схиляються до думки про речову природу застави. На думку В. А. Другової, речовий характер прав іпотекодержателя проявляється в закріплених можливостях здійснювати обмежене панування над річчю (що належить власникові), яке полягає в можливості отримати право власності на річ або право на її цінність за певних умов; здійснення контролю за користуванням цією річчю власником з тим, щоб цінність речі не змінилася. Все це свідчить про речовість прав іпотекодержателя, який може стати власником речі або набути право розпоряджатися нею за певних умов (Druhova, 2010, p. 7).

Цю позицію поділяє У. М. Кубара, зважаючи на те, що заставні відносини характеризують річ своїм об'єктом, а не дії щодо цієї речі, то відповідно підлягають захисту від усіх (в тому числі і від власника), а не лише від однієї особи. Тому доцільно включити право застави до переліку речових прав на майно на законодавчому рівні (Kubara, 2012, p. 343).

Наведену позицію підтверджують положення Цивільних кодексів європейських країн. Так, Цивільний кодекс Республіки Польщі (Ustawa, 1964) зараховує заставу до речових прав, розрізняючи заставу речей рухомих, заставу майнових прав та іпотеки.

Згідно із ст. 306 Цивільного кодексу Республіки Польщі, з метою забезпечення вимог кредитора можна рухому річ обтяжити правом кредитора звернути стягнення на цю річ незалежно, чиєю власністю вона є чи стала, з преференцією перед іншими кредиторами, за винятком тих, яким згідно із законом належать спеціальні пріоритети на задоволення майнових вимог.

Предметом застави згідно із ст. 327 Цивільного кодексу Республіки Польщі можуть бути «збувальні» майнові права, які є об'єктом цивільного обороту. До каталогу речових прав, які забезпечують права кредитора, належать іпотечні.

Забезпечувальні речові права виникають до порушення зобов'язання і узалежнені від належного виконання договірних зобов'язань. Речове забезпечення надає право кредиторі отримати майнове задоволення з предмету забезпечення

в разі невиконання зобов'язання з вини боржника. В інших випадках, які не залежали від сторін зобов'язання, право звернення стягнення не виникає.

До речових забезпечувальних прав належить притримання. Стимулювання боржника до виконання зобов'язання здійснюють шляхом правомірного володіння річчю кредитором до моменту належного виконання обов'язку боржником. Право притримання як вид забезпечення належного виконання зобов'язання включено до положень, що регулюють виконання деяких договорів, зокрема підрядного типу, надання послуг, комісії тощо. Спільним є те, що основним обов'язком боржника є виконання договірних зобов'язань. Але стимулювання його належного виконання забезпечується речовим правом притримання.

Главу 49 ЦК України доповнено новим видом речового забезпечення – довірчою власністю. Забезпечувальна довірча власність дає кредиторі змогу відшкодувати можливі втрати майнового характеру в разі невиконання боржником обов'язку за договорами кредиту, позики. Предметом задоволення вимог кредитора буде об'єкт довірчої власності, на який може бути звернено стягнення за вимогою кредитора в разі порушення обов'язку боржником.

3. Висновки

Призначенням речових забезпечувальних прав є не просто стимуляція боржника до належного виконання зобов'язання, але й можливість для кредитора отримати сатисфакцію у вигляді майнової компенсації з вартості предмету речового забезпечення. Зазначене право кредитор отримує в разі невиконання або неналежного виконання боржником свого обов'язку. Отож речове забезпечення є своєрідною гарантією захисту майнових інтересів кредитора.

Речове забезпечення перебуває в стані статичності до моменту порушення договірних зобов'язань. І лише в разі порушення обов'язку боржником настає стадія динаміки, в рамках якої кредитор може звернути стягнення на предмет речового забезпечення в межах та порядку, встановленого законом. Отже, відбувається стадія реалізації

права кредитора на звернення стягнення на об'єкт забезпечувального правовідношення. У цьому виявляється особливість речового забезпечення порівняно із зобов'язальними видами – неустойкою, штрафом, пенєю. Майнова компенсація також має на меті перехід права власності на річ в рамках забезпечувального правовідношення від боржника до кредитора.

Речові забезпечувальні права є ефективнішими, позаяк спонукають боржника до належного виконання зобов'язань, оскільки в разі порушення зобов'язання гарантують реальну можливість відшкодування збитків.

Література:

- Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 27.05.2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
- Чанишева, А. Р. (2018). *Зміст зобов'язальних відносин за цивільним законодавством України: автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.03*. Одеса, 2018. 43 с.
- Одосій, О. Ю. (2018). *Забезпечувальні заходи в цивілістичному процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03*. Київ. 20 с.
- Пучковська, І. Й. (2018). *Теоретичні проблеми забезпечення виконання зобов'язань: автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.03*. Харків. 45 с.
- Загорулько, О. А. (1997). *Заклад як речовий спосіб забезпечення виконання зобов'язань: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03*. Харків. 18 с.
- Нижний, С. В. (2007). *Застава майнових прав як спосіб забезпечення виконання зобов'язання: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03*. Київ. 20 с.
- Другова, В. А. (2010). *Договір іпотеки за цивільним законодавством: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03*. Київ. 18 с.
- Кубара, У. М. (2012). *Правова природа заставних відносин*. Форум права. № 3. С. 343–350.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. nr 16, poz. 93).

References:

- Chanysheva, A. R. (2018). *Zmist zoboviazalnykh vidnosyn za tsyvilnym zakonodavstvom Ukrainy: avtoref. dys... dokt. yuryd. nauk: 12.00.03*. [The content of the civil relationship legislation of Ukraine]. Odesa. [in Ukrainian]
- Druhova, V. A. (2010). *Dohovir ipoteki za tsyvilnym zakonodavstvom: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.03* [Mortgage agreement under civil law]. Kyiv. [in Ukrainian]
- Kubara, U. M. (2012). *Pravova pryroda zastavnykh vidnosyn* [Legal nature of mortgage relations]. Forum prava, 2012. № 3. S. 343–350. [in Ukrainian]
- Nyzhnyi, S. V. (2007). *Zastava mainovykh prav yak sposib zabezpechennia vykonannia zoboviazannia: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.03* [Pledge of property rights as a way of securing fulfillment of obligations]. Kyiv. [in Ukrainian]
- Odosii, O. Y. (2018). *Zabezpechuvalni zakhody v tsyvilistychnomu protsesi Ukrainy: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.03* [Security measures in the civil process of Ukraine]. Kyiv. [in Ukrainian]
- Puchkovska, I. Y. (2018). *Teoretychni problemy zabezpechennia vykonannia zoboviazan: avtoref. dys... dokt. yuryd. nauk: 12.00.03* [Theoretical problems of ensuring implementation commitments]. Kharkiv. [in Ukrainian]
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy (2003): Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV [Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 16, 2003 № 435-IV]. Retrieved from: <https://cutt.ly/7Snhjsc>. [in Ukrainian]
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (1964). [The Act of 23 April 1964 Civil Code]. Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=W-DU19640160093>. [in Polish]
- Zahorulko, O. A. (1997). *Zaklad yak rehovyi sposib zabezpechennia vykonannia zoboviazan: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.03* [Institution as a material way to ensure implementation commitments]. Kharkiv. [in Ukrainian]